

ВІДГУК

**опонента доктора економічних наук, професора
Штангрета Андрія Михайловича
на дисертаційну роботу Андріїв Наталії Миколаївни
«Забезпечення економічної безпеки підприємства
в умовах цифровізації ринку праці»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних
наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів
господарської діяльності**

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами

Гарантування стійкого розвитку підприємства в умовах ринку, що стрімко та різноспрямовано змінюється, неможливо без забезпечення безпеки. Для вітчизняних підприємств це питання особливо є важливим, адже саме сьогодні відбувається зростання рівня динамічності і невизначеності зовнішнього середовища, які суттєво впливають на всі сфери діяльності та спричинені у найбільшій мірі наступними чинниками: військовими діями на території країни; посиленням глобалізаційних процесів, що розмиває національні економічні кордони; активними кроками економічно розвинутих країн щодо збільшення частки цифрової економіки, що поглиблює технологічний розрив, зокрема з Україною; наслідками фінансових криз, що систематично виникають з початку ХХІ ст. і є за масштабами поширення або локальними, або світовими; зростанням конкуренції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках; посиленням інфляційних процесів, які спричиняють високу динаміку руху капіталу; систематичною та непрогнозованою зміною податкового і регуляторного законодавства тощо.

Зростання рівня невизначеності умов господарювання вимагає від підприємницьких структур гнучкості та адаптивності, досягнення чого є неможливим без ефективно діючої системи економічної безпеки, побудова якої в значній мірі залежить від наявності необхідних ресурсів, резервів та навичок персоналу. Усе зазначене актуалізує подальший розвиток безпекознавства, зокрема шляхом наукового обґрунтування забезпечення економічної безпеки, що обґрунтовується складним поточним процесом функціонування в умовах режиму воєнного стану та подальшою важливістю активності у післявоєнній відбудові.

Дисертація Андріїв Н. М. є важливим кроком у розробці теоретико-методологічних підходів, методичних основ і практичних рекомендацій щодо забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці. Відтак робота є актуальною і має суттєве наукове значення.

Дисертаційна робота виконана згідно з планами наукових досліджень Львівського державного університету внутрішніх справ «Економічна безпека соціально-економічних систем: проблеми теорії та практики» (номер державної реєстрації 0121U112498) та Української академії друкарства «Моделювання механізмів управління економічною безпекою підприємства» (2013–2023, номер державної реєстрації 0113U008320).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації і винесені на захист, мають достатній ступінь обґрунтованості. Їх теоретичною й методичною основою є сучасна економічна теорія, наукові дослідження в сфері безпекознавства, менеджменту та практики управління господарською діяльністю підприємств. У дисертаційній роботі Андріїв Н. М. чітко визначено мету, сформульовано завдання, предмет та об'єкт дослідження.

У дисертації авторка застосувала широкий спектр методів теоретичного та емпіричного дослідження: індукції та дедукції, порівняння і систематизації; аналізу та синтезу; статистичного аналізу; непараметричні статистичні; анкетування та експертного аналізу; моделювання; багатокритеріального вибору альтернатив на основі нечіткого відношення переваги; BOCR; морфологічного аналізу; графічний; абстрактно-логічний.

Структура дисертаційної роботи визначена її метою і є цілісним комплексом послідовних розробок теоретико-методологічних підходів, методичних основ і практичних рекомендацій щодо забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці.

Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційного дослідження апробовані на п'ятнадцяти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах, які відбувалися в Полтаві, Львові, Ужгороді, Кременчуку, Івано-Франківську та Дніпрі.

Зміст дисертації послідовно розкриває обрану тему.

У вступі обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, сформульовано мету, завдання, предмет, об'єкт і методи дослідження, викладено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено особистий внесок здобувачки, дані про апробацію результатів дослідження та публікації.

У першому розділі «Теоретико-методологічні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємства» уточнено понятійно-термінологічний апарат забезпечення економічної безпеки підприємства, визначено та охарактеризовано нові виклики, що виникають для економічної безпеки підприємства в умовах розвитку цифрової економіки, сформовано концептуальні засади забезпечення економічної безпеки підприємства.

В другому розділі «Методологічний базис цифровізації ринку праці» досліджено сутність, характеристики та еволюцію концепцій ринку праці, визначено теоретико-методичні засади забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах посилення конкурентної боротьби за людський капітал та сформовано теоретико-прикладний базис цифровізації ринку праці.

У третьому розділі «Аналітично-діагностичні основи забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці» охарактеризовано стан та сучасні проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства, сформовано методичні основи створення інформаційного поля в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства, здійснено систематизацію факторів, що визначають трансформацію ринку праці.

В четвертому розділі «Організаційно-економічне підґрунтя забезпечення економічної безпеки підприємства» побудовано модель формування і розвитку системи економічної безпеки підприємства, сформовано методичні засади ресурсного забезпечення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства відповідно до тенденцій цифровізації ринку праці, розроблено мотиваційний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства.

У п'ятому розділі «Методологічні положення удосконалення забезпечення економічної безпеки підприємства» розроблено технологію формування та удосконалення інформаційно-аналітичної системи забезпечення економічної безпеки підприємства, сформовано методичний підхід до оцінювання варіантів трансформації системи економічної безпеки підприємства, запропоновано науково-практичний підхід до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних і методологічних основ забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці, розробленні науково-практичних рекомендацій прикладного спрямування.

До основних положень дисертації, які містять певну наукову новизну, варто віднести:

вперше:

– розроблено мотиваційний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства з урахуванням цифровізації ринку праці, який передбачає

позитивне й негативне стимулювання, перше з яких орієнтовано на отримання нових професійних й цифрових компетенцій, що узгоджується із актуальними засадами розвитку людського капіталу та сприяє активності в безпековій діяльності, а друге спрямоване на зниження опору та ліквідацію загроз, які виникають через дії чи бездіяльність працівників, що створює сприятливі безпекові умови для контрольованої та результативної цифрової трансформації підприємства;

– систематизовано фактори трансформації ринку праці, виходячи із пріоритетності їх впливу на макро-, мезо- та мікрорівні, на основі використання механізму семантичних мереж й елементів логіки предикатів та встановлення переваг факторів засобами методології моделювання ієрархій і методу ранжування й синтезу багаторівневої моделі, що дало змогу вибудувати інформаційне поле для розроблення заходів у ході безпекової діяльності на основі цілісного відстеження змін в середовищі функціонування підприємства;

– розроблено науково-практичний підхід до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства, який полягає в комплексному застосуванні заходів, що передбачають оптимальне поєднання логічної послідовності дій суб'єктів безпеки із креативним вирішенням раніше невідомих проблем шляхом створення синектичної групи, що уможливорює формування сприятливих умов для цифрової трансформації підприємства, ліквідацію загроз та ефективне використання можливостей, що утворюються внаслідок зростання частки цифрової економіки, зокрема й цифровізації ринку праці;

– розроблено методичний підхід до оцінювання варіантів трансформації системи економічної безпеки підприємства, який передбачає застосування методу BOCR, що полягає в моделюванні із встановленням очікуваних позитивних наслідків, додаткових витрат, нових можливостей та ймовірних ризиків, результати апробації якого створили інформаційну основу для розроблення й застосування в системі економічної безпеки підприємства мотиваційного механізму;

удосконалено:

– методичні основи створення інформаційного поля в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства, відмінністю яких є позиціонування на засадах холістичного підходу, який передбачає формування цілісного бачення усіх взаємопов'язаних та дієвих в поточному та/або перспективному плані змін, зокрема і поза системою, що дало змогу виділити й впорядкувати актуальні для промислових підприємств загрози й тенденції на ринку праці як підґрунтя розроблення превентивних рішень в безпековій діяльності;

– модель формування і розвитку системи економічної безпеки підприємства, яка, порівняно з відомими, побудована на основі використання системно-синергетичного підходу, який дав змогу осучаснити зміст основних складових такої системи у відповідності до поточних умов функціонування та в динаміці окреслити умови переходу до атрактору, що передбачає цифрову трансформацію та дозволяє на випередження протидіяти загрозам й раціональніше використовувати можливості, які появляються завдяки цифровізації ринку праці;

– методичні засади ресурсного забезпечення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства відповідно до тенденцій цифровізації ринку праці, які відмінні застосуванням методу багатокритеріального оцінювання альтернатив, що дало змогу порівняти поширені на практиці варіанти ресурсного забезпечення у відповідності до актуальних в безпековій діяльності потреб у матеріально-фінансових, техніко-технологічних, організаційних та інтелектуальних ресурсах, із обґрунтуванням позицій, котрі забезпечують цілеспрямоване виконання поставлених перед суб'єктами безпеки завдань;

– технологію формування та удосконалення інформаційно-аналітичної системи забезпечення економічної безпеки підприємства, яка відмінна від існуючих організаційною структурою внутрішнього (включає облікову, позаоблікову та аналітичну підсистеми) та зовнішнього (систематично актуалізується на основі конкурентної розвідки) інформаційного поля для отримання даних з наступним опрацюванням, що уможливорює адресне та якісне вдоволення інформаційних потреб суб'єктів безпеки;

набули подальшого розвитку:

– понятійно-термінологічний апарат дослідження шляхом поглиблення змісту дефініцій «безпека», «економічна безпека», «економічна безпека держави», «економічна безпека підприємства» й «соціальна безпека», що, на відміну від відомих, уточнює та встановлює логічні зв'язки, враховуючи актуальність формування цифрової економіки та цифровізацію ринку праці, що доповнює етимологічно-семантичну складову теоретико-методологічної бази забезпечення економічної безпеки на мікрорівні;

– концептуальні засади забезпечення економічної безпеки підприємства, які відмінні характеристикою рівневості цифрової трансформації підприємства (перший – оцифрування; другий – зміна бізнес-процесів; третій – перехід до нової бізнес-моделі), що формує підстави для визначення нових загроз й можливостей та обумовлює раціональність дій суб'єктів безпеки;

– теоретико-методичні засади забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах посилення конкурентної боротьби за людський капітал,

які, на відміну від існуючих, передбачають структуризацію функціональну, із виокремленням біофізичного, інтелектуального, професійного й соціального складових капіталу, та ієрархічну, стосовно особи («індивідуальний»), підприємства («корпоративний») й держави («макроекономічний») людського капіталу, що дозволило ідентифікувати низку ключових загроз;

– теоретико-прикладний базис цифровізації ринку праці, особливістю якого є поєднання теоретичних засад реалізації змін на ринку праці із результатами аналітичних досліджень характеру та міри впливу цифрових технологій на активність найманого працівника, роботодавця та держави, що дозволило визначити ключові параметри траєкторії цифровізації ринку праці, які позиціонуються як орієнтири при поглибленні базових засад безпекової діяльності підприємства.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

За результатами наукового дослідження опубліковано 39 наукових праць: одноосібна монографія; 6 статей у наукових періодичних виданнях, які індексуються у наукометричних базах даних Scopus та/або Web of Science Core Collection; 19 статей у наукових фахових виданнях України; 13 наукових праць у збірниках за матеріалами конференцій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Основний зміст дисертації у повній мірі відображений у рефераті.

Важливість одержаних здобувачем результатів для науки і практики

Дисертаційна робота Андріїв Н. М. є вагомим внеском у розвиток теорії і практики безпекознавства. Наукова цінність результатів дослідження полягає у розвитку теоретико-методологічних засад, які в сукупності вирішують важливу наукову проблему щодо теоретичного обґрунтування та розроблення методологічних засад забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці. Представлені в дисертації результати дослідження, висновки й основні положення дозволили розробити теоретико-методологічні підходи, методичні основи і практичні рекомендації щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що пропозиції та рекомендації, сформульовані як результат дослідження, уможливають: створення інформаційного поля в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства; систематизацію факторів, що визначають трансформацію ринку праці; побудову моделі формування і розвитку системи економічної безпеки підприємства; застосування методичних засад ресурсного забезпечення цифрової трансформації системи економічної

безпеки підприємства відповідно до тенденцій цифровізації ринку праці; використання мотиваційного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства; впровадження технології формування та удосконалення інформаційно-аналітичної системи забезпечення економічної безпеки підприємства; оцінювання варіантів трансформації системи економічної безпеки підприємства; інтелектуалізацію забезпечення економічної безпеки підприємства.

Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші результати наукових досліджень, викладені у дисертації, безпосередньо використали такі державні установи й організації, як Управління економічного розвитку міста Ужгородської міської ради (довідка від 09.01.2024 р. № 1.0516/130), Департамент економічного та регіонального розвитку Закарпатської обласної військової адміністрації (довідка від 09.01.2024 р. № 01-07/20), ТОВ «Сонячна енергія плюс» (довідка від 29.12.2023 р. № 92), ТОВ «Агрофруктсервіс» (довідка від 09.01.2024 р. № 01/1), ПП «Булава УЖ 1» (довідка від 28.12.2023 р. № 28/12), ТзОВ «Веста енерджі» (довідка від 01.02.2024 р. № 132-02/24).

Теоретичні узагальнення, наукові розробки та методологічні положення дисертаційної роботи впроваджені в освітній процес та наукову діяльність Львівського державного університету внутрішніх справ (акт впровадження в освітній процес від 02.01.2024 р. № 02; акт впровадження у наукову діяльність від 04.01.2024 р. № 1).

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час вивчення змісту дисертації та наукових праць здобувачки фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Використання ідей, суджень, цитування інших авторів супроводжуються посиланнями на їхні праці.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретико-методологічних підходів, методичних основ і практичних рекомендацій, цілісність та логіку викладу матеріалів, необхідно відзначити і наявність певних дискусійних положень у дисертаційній роботі Андріїв Н. М.:

1. На рис. 1.5 (с. 100) та рис. 1.6 (с. 102) здобувачка визначила переваги та перешкоди для цифрової трансформації українських підприємств. Вважаємо, що такі позиції доцільно було конкретизувати за рахунок встановлення пріоритетності та виходячи із специфіки окремих видів економічної діяльності.

2. На рис. 2.3 (с. 136) авторка окреслює предметну площину забезпечення економічної безпеки підприємства стосовно ринку праці. Вважаємо, що

суб'єкти безпеки, окрім встановлених параметрів, повинні також в обов'язковому порядку аналізувати ті фактори, що в поточному періоді впливають на стан ринку праці та формувати відповідні прогнози для розроблення й застосування адекватних заходів на випередження.

3. На рис. 2.7 (с. 194) здобувачка узагальнила результати проведеного дослідження щодо ключових параметрів траєкторії цифровізації ринку праці. Доцільно уточнити як фактичне поширення дистанційної форми організації праці вплинуло на здійснення безпекової діяльності в умовах українських підприємств.

4. В табл. 3.16 (с. 273) авторка подає, визначену на основі математичного моделювання, пріоритетність впливу факторів, що пов'язані із трансформацією ринку праці. Необхідним є пояснення можливості практичного застосування отриманих результатів суб'єктами безпеки, виходячи із встановленої рівневості, зокрема щодо мезо- та макрорівня, та ранжування.

5. У підрозділі 4.2 розглядаються аспекти ресурсного забезпечення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства. Отримані результати моделювання згруповані в табл. 4.15 (с. 313). Уточнення потребують взяті за основу варіанти ресурсного забезпечення, тобто «пропорційно доходам», «відповідно до потреби на ліквідацію впливу ключових загроз» та «із виділенням постійної та змінної частини», на предмет практичного застосування в безпековій діяльності українських підприємств.

6. На рис. 5.1 відображено зміст розробленої технології формування та удосконалення інформаційно-аналітичної системи забезпечення економічної безпеки підприємства. Вважаємо, що в межах такої технології потрібно було приділити також увагу створенню відповідей на інформаційні запити суб'єктів безпеки для покращення інформаційного супроводу здійснення безпекової діяльності.

7. У підрозділі 5.3 авторка розробила науково-практичний підхід до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства. Уточнення потребує практичне застосування обумовленого моменту «...оптимального поєднання логічної послідовності дій ... із спроможністю креативного вирішувати невідомі проблеми» (рис. 5.8, с. 408).

Вищенаведені зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи Андріїв Н. М.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Андріїв Н. М. є завершеною науковою роботою, у якій концептуально вирішено науково-прикладну проблему стосовно

теоретичного обґрунтування та розроблення методологічних засад забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці.

Реферат дисертації відображає усі положення, що захищаються.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджені результатами спостережень.

Наукові результати проведених досліджень відображені у 39 наукових публікаціях.

За змістом і оформленням робота відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук відповідно до «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її авторка – Андріїв Наталія Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності.

Опонент:

**Завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування
Української академії друкарства
доктор економічних наук, професор**

Андрій ШТАНГРЕТ

Підпис завідувача кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і оподаткування Української академії друкарства, д.е.н., проф. А.М. Штангрета засвідчую:

Вчений секретар

**Української академії друкарства
к.т.н., доцент**

Зоряна СЕЛЬМЕНСЬКА

